

Een goet ende deuchtsaem man, die den tijt wel heeft om op het veldt te passen: de aanstelling van Reijner Arden tot veldbode van Rosmeer, 9 juni 1707

Rombout Nijssen

In verschillende bijdragen die eerder in dit tijdschrift gepubliceerd werden, werd ingegaan op de rol die de schepenbank in het Ancien Régime in onze dorpen en steden speelde, op de organisatie en de samenstelling van de schepenbank, en op de taken en bevoegdheden van de schepenen.

De voornaamste functie in de organisatie van de schepenbank was die van de schout. Hij was het bijvoorbeeld die in de meeste gevallen de eed afnam van de andere functionarissen die aan de schepenbank verbonden waren: de schepenen, de schepenbanksecretaris, de gerechtsbode en de advocaten, die destijds *facteur* genoemd werden. Voorts speelde de schout een rol in het beheer van het domein van de plaatselijke heer: hij vorderde de betaling van het verhefgeld, de betaling van een taks wanneer eigendommen, door verkoop of erfenis bijvoorbeeld, in handen van een andere eigenaar overgingen. Hij trad ook op tegen inwoners die de wegen of waterlopen langs hun eigendommen niet onderhielden.

Naast de algemene bevoegdheden die hij gemeen had met alle schouten in het graafschap Loon, hadden de meeste schouten ook voorrechten of bevoegdheden die bepaald werden door de plaatselijke gewoonte, en die in andere dorpen misschien door andere instanties werden uitgeoefend. In het geval van de schout Rosmeer, was het aanstellen van de veldbode één van die bevoegdheden.

Wat de taak of de bevoegdheid van de veldbode betreft, zijn er - althans voor Rosmeer - niet veel gegevens bewaard. Het ligt voor de hand dat hij toezicht hield in het veld.

Rombout Nijssen

Wellicht moest hij op gezette tijden een controleronde doen door de weiden, velden en bossen in de gemeente, en overtredingen of misbruiken aan de schepenbank of aan de schout melden, zodat die konden optreden om paal en perk te stellen aan de mistoestanden die hij vaststelde.

Een tekst die op 9 juni 1707 in het rol- en gichtregister van de schepenbank van Rosmeer werd ingeschreven¹, licht ons in over de omstandigheden die de inwoners van het dorp naar een nieuwe bode deden uitzien, en over de wijze waarop toen een nieuwe veldbode in de gemeente werd aangesteld. De tekst in kwestie wordt in bijlage bij deze bijdrage afgedrukt.

Hij leert ons dat de vraag naar een nieuwe bode in de eerste plaats van bij de dorpingen kwam. Zij waren niet langer tevreden over de diensten van hun toenmalige veldbode, Lemmen Coninx. Coninx cumuleerde immers verschillende functies: naast veldbode was hij ook gerechtsbode, en daarnaast oefende hij nog een niet nader gespecificeerd ambacht uit. Als gerechtsbode moest Coninx aanwezig zijn op de veertiendaagse gewone zittingen van de schepenbank, en op alle tussentijdse zittingen die gehouden werden wanneer er dringende zaken aan de schepenbank werden voorgelegd. Bovendien moest hij de dagvaardingen aan de procespartijen bezorgen. Wel wordt duidelijk dat zijn dorpsgenoten van oordeel waren dat Coninx, door al zijn andere bezigheden, het ambt van veldbode *niet en kan bedienen soe het behoort*.

Daarom had een delegatie van tien dorpsbewoners, waaronder Willem Willems en Thienis De Thier, de twee dorpsmeesters van dat jaar, zich tot de schout gewend, want hij was het die in Rosmeer de bevoegdheid had om een veldbode te ontslaan en een nieuwe aan te stellen. De schout in kwestie was Willem Daenen, die op 16 april 1693 voor de schepenen de eed had afgelegd als schout en als schepen van Rosmeer². Hem verzochten zij een andere veldbode aan te stellen, en wel Reijner Arden, die in het dorp bekend stond als *een goet ende deuchtsaem man*, en die vooral *den tijt wel heeft om op het veldt te passen*. De schout volgde het advies van de inwoners en stelde de man van hun keuze tot hun nieuwe veldbode aan. De tekst lijkt aan te geven dat de dorpingen hun verzoek aan de schout op de schepenbankzitting van 9 juni 1707 indienden, en dat hij hun verzoek onmiddellijk inwilligde. Het is echter ook mogelijk, en zelfs waarschijnlijk, dat de zaak al op voorhand met de schout doorgesproken werd. Dat blijkt uit het feit dat Reijner Arden op dezelfde zitting al de eed kon afleggen. Dat betekent dat hij samen met de

¹ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Rosmeer*, nr. 8, p. 16.

² Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Rosmeer*, nr. 7, f° 6 r°.

andere dorpingen naar de schepenbankvergadering gekomen was, en dat men niet verwachtte dat de schout anders zou beslissen.

Het feit dat in het schepenbankregister zowel de aanvraag van de dorpingen, als het besluit van de schout vermeld worden, wijst er wel op dat in Rosmeer in het begin van de achttiende eeuw eensgezindheid tussen de dorpingen en de schout vereist was om een veldbode uit zijn ambt te ontzetten of een nieuwe aan te stellen.

De keuze van de dorpingen voor Reijner Arden lag minder voor de hand dan het lijkt. Arden was immers van in mei 1695³ tot begin 1698 al veldbode en gerechtsbode in Rosmeer geweest. Op 20 februari 1698 had hij zijn ontslag aangeboden, omdat hij er door de luitenant-drossaard van het ambt Bilzen van verdacht werd een gevangene te hebben laten ontsnappen, en omdat hij volgens de schout *soo lange als hij hem over die clacht niet en heeft gepurgert, inhabile is van de functie te doen van gerichtsoede*. Dezelfde dag stelde de schout toen Lemmen Coninx tot gerechtsbode en veldbode aan⁴. In die context lijkt het alsof de aanstelling van Arden tot veldbode in 1707, op uitdrukkelijk verzoek van de dorpingen, als een vorm van eerherstel beschouwd moet worden.

Lang kon Arden helaas niet van zijn herwonnen positie genieten. Hij overleed op 15 augustus 1709⁵. Op 30 november 1709 werd daarop zijn opvolger Matthijs Van den Berghe aangesteld⁶.

Bijlage: registratie van de aanstelling van een nieuwe veldbode in Rosmeer, 9 juni 1707

Willem Willems ende Thienis De Thier, dorpmesters deser heerlijkheit Rosmer, geassocieert met de meeste part der gemeijntenaren, namentlijck met Willem Stevens, Stas Martens, Jan Franssen, Frans Franssen, Nelis Vrancken, Lenart Nelissen, Jan Vrancken ende Ardt Steijnen, soe voor hen als in name van hare mede ingesetenen, remonstreren met respect hoe dat Lemmen Coninx, gericht ende veldtbode, ter oorsake van sijn ambacht het voorscreven ampt van veldtbode soe het behoort niet en kan bedienen. Des halven vinden sij sich genootsackt den heer Daenen, scholtus deser heerlijkheit te suppliceren om eenen anderen veldtbode te willen aenstellen, ende

³ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Rosmeer*, nr. 7, f° 15 r°.

⁴ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Rosmeer*, nr. 7, f° 49 r°.

⁵ Rijksarchief Hasselt, *Klapper op de parochieregisters van Rosmeer*.

⁶ Rijksarchief Hasselt, *Archief van de schepenbank van Rosmeer*, nr. 8, p. 57-58.

Rombout Nijssen

terwijlten sij bevinden dat Reijner Arden is een goet ende deuchtsaem man, die den tijt wel heeft om op het veldt te passen, soe wensden sij wel dat den selven als veltbode mocht genomineert ende aengestelt worden, waer toe den heer scholtus sich heft laten bewilligen, ende heft Reijner Arden in die qualijt in pleno judicio den behorlijcken eijdt van trouw afgeleijt, ende is in hoeden van recht gekert.

Adres van de auteur:
Rijksarchief
Bampsiaan 4
3500 Hasselt